

Viera zo mňa nerobí iracionálneho človeka

Rozhovor s profesorom evanjelikálnej teológie Pavlom Hanesom o charizmatickom kresťanstve.

Pavel Hanes je profesor na Katedre teológie a katechetiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde pôsobí od roku 1993. Je garantom filozofie pre teológov, apologetiky a starozmluvných predmetov.

Vyštudoval Evanjelickú bohosloveckú fakultu UK v Bratislave. Pôsobil tiež ako kazateľ Bratskej jednoty baptistov. Okrem iných aktivít sa podieľal na ekumenickom preklade Biblie do slovenčiny. Je tiež autorom viacerých kníh a publikácií, vrátane učebného textu Dejiny kresťanstva (2016) a kníh Kto je Ježiš (2017), či Súčasné problémy kresťanského svetonázoru (2018).

V posledných týždňoch spôsobilo kontroverzie štyri roky staré video z nedeľnej laickej kázne Mareka Krajčího, prednesenej počas Letníc na pôde bratislavského baptistického zboru Viera. Hovorí v ňom o fyzickej, priam exaltovanej skúsenosti s Duchom Svätým, keď sa ako 14-ročný chlapec modlil za jeho vyliatie. Mnohých ľudí takto prežívané kresťanstvo zaskočilo. Má sa verejnosť báť podobných prejavov viery?

Marek Krajčí je môj priateľ a poznal som ho ešte pred tým ako sa stal ministrom. Nerád by som sa vyjadroval priamo k nemu, lebo o tejto konkrétnej skúsenosti som s ním osobne nehovoril. Avšak môžem všeobecne hovoriť o tom, čo ste opísali ako „exaltovanú skúsenosť“.

Čo je teda vyliatie Svätého Ducha za skúsenosť?

Táto skúsenosť je opísaná v Biblii. Zažil ju napríklad apoštol Pavol. Ak sa máme báť Biblie a apoštola Pavla, môžeme sa báť aj podobných skúseností dnes. Niečo podobné zažil aj zakladateľ metodizmu John Wesley v 18. storočí, ktorý bol veľmi racionálne, až by sme mohli povedať, že vedecky založený človek. A v podobných príkladoch by sme mohli pokračovať. V každom prípade, takáto skúsenosť s Duchom Svätým sa v kresťanských dejinách prejavuje u rôznych skupín, vrátane rímskych katolíkov, baptistov, či metodistov. A to aj v novoveku. Najviac sa ňou zaoberajú tí, ktorým dnes hovoríme charizmatici.

Asi je dôležité vysvetliť, že „charizmatici“ nie sú samostatná denominácia, ale neformálne hnutie obnovy v rámci rôznych kresťanských cirkví. Upriamujú svoju pozornosť na charizmy, teda dary Ducha Svätého, odtiaľ ich názov. Vy patríte k Bratskej jednote baptistov (BJB), podobne ako minister zdravotníctva Marek Krajčí. Nakoľko je charizmatiké prežívanie viery typické pre BJB?

Na túto otázku sa dosť ťažko odpovedá, lebo záleží na tom ako zdefinujete „charizmy“. Ak ako charizmy zdefinujeme všetky dary Svätého Ducha, tak cirkev bez chariziem nemôže existovať. Na druhej strane, v súčasnosti sa spomedzi chariziem vyzdvihujú niektoré nadprirodzené alebo neobvyklé prejavy Ducha Svätého ako hovorenie v jazykoch, teda glosolália alebo dar uzdravovania. Takéto javy sú opísané v Biblii, napríklad v Prvom liste Korint'anom, takže nejde o nič nové, ani nič, čoho sa treba báť. Charizmatici v modernom zmysle tieto dary veľmi zdôrazňujú. No baptistická cirkev ako celok nie je takto orientovaná. Bratislavský zbor Viera sa skôr hlási k charizmatickej teológii, no tiež by som nepovedal, že ide o typický charizmatiký zbor, ktorý by „fičal“ na tom, že sa dejú takéto zvláštne veci.

Bratská jednota baptistov patrí medzi evanjelikálne protestantské cirkvi. Opravte ma, ak to vysvetlím nesprávne, ale pre tradičných evanjelikálnych kresťanov je dôležitá predovšetkým skúsenosť pokánia, odpustenia hriechov a osobného obrátenia k viere v Ježiša Krista ako Božieho Syna, pričom týmto aktom veriaci zároveň dostáva aj Ducha Svätého. A následne sa necháva pokrstiť vodou. Prečo charizmatici považujú za nutné k tomuto ešte pridávať ďalší krst v podobe vyliatia Ducha Svätého, kedy si veriaci modlitbou pýta ešte nejaké ďalšie duchovné dary?

Položili ste veľmi náročnú otázku a na odpovedi by sa nezhodli ani protestantskí teológovia. Poviem však svoj názor. Narodenie znovu, o ktorom Ježiš hovorí v 3. kapitole Jánovho evanjelia, nie je možné bez Ducha Svätého. No nad rámec toho sa zo Skutkov apoštolov dá odvodiť to, čomu sa dnes hovorí charizmatická teológia. Teda, že tí, ktorí už boli narodení znovu a Svätého Ducha už majú, mohli ním byť akoby znovu naplňovaní. A vtedy sa diali niektoré zvláštne javy, ktoré charizmatici veľmi vyhľadávajú, lebo ich pokladajú za dôležité. Necharizmatici, napríklad tradiční baptisti, o nich na druhej strane pochybujú alebo ich dokonca až teologicky odmietajú.

Vy sám máte aký vzťah k charizmatickému kresťanstvu?

Ja osobne sa považujem za charizmatika. Nehanbím sa za to. Som teológ, vysokoškolský učiteľ a myslím, že som vcelku racionálny človek. Spomenul som už Wesleyho. On veľmi zdôrazňoval tú skúsenosť, aby kresťan nebol „iba“ duchovne znovu narodený, ale aby tiež prežíval Božiu múdrosť vo svojom živote. Práve kresťan v zložitej situácii, vrátane napríklad pandémie koronavírusu alebo v podobe ťažkej politickej situácie, potrebuje takúto múdrosť. Pri skúsenosti naplnenia Svätým Duchom je spoločenstvo s Bohom hlbšie a kresťan z neho môže čerpať silu, útechu i schopnosť žiť správnym spôsobom. Biblické odporúčania pre takéto nové a nové napĺňanie sa dajú nájsť v 5. kapitole Listu Efezanom. Charizmatickí kresťania na takýchto textoch stavajú svoju teológiu.

Rozumiem tomu správne, že to, čomu sa hovorí dary Ducha Svätého, má slúžiť budovaniu cirkvi?

Určite budovaniu cirkvi, ale aj osobnému budovaniu jednotlivých veriacich, z ktorých cirkev pozostáva. Samozrejme, všetko sa dá zneužiť. Kresťanstvo sa zneužívalo, taktiež učenie o Svätom Duchu sa zneužívalo. Preto tiež niektorí v cirkvi nemajú radi vyučovanie o Svätom Duchu. Aj v tejto časti kresťanskej scény je totiž veľa neporiadkov. Na druhej strane, ako vraví stará múdrosť: Zneužitie nevylučuje použitie.

Ako by ste neveriacemu človeku vysvetlili fenomén, akým je hovorenie v jazykoch, ktoré mnohým pripadá len ako obyčajné bľabotanie?

Neveriacemu človeku by som najprv povedal, nech skúsi ísť za Ježišom a prežije narodenie znovu pokáním a odpustením hriechov. Potom bude schopný rozumieť, čo je práca Svätého Ducha. Keď sa Nikodém, čo bol veľmi racionálny židovský učenec v 3. kapitole Jánovho evanjelia Ježiša pýtal ako je to s Duchom, On mu povedal, že veje, kam chce. Sám Ježiš mu to sám nevysvetľoval. Preto som skeptický, či sa neveriacemu človeku dá vysvetliť skúsenosť s jazykmi. Pre neho je to bľabotanie, niečo vyslovene smiešne. Preto aj Pavol v 14. kapitole Prvého listu Korinťanom neodporúča veriacim príliš hovoriť jazykmi na verejnosti. Lebo ak je jazyk skutočne od Ducha Svätého, tak ide o rozhovor s Bohom, ktorý je dar. A neveriaci, ktorý je niečoho takého svedkom, to považuje len za bľabotanie a čuduje sa, načo je to vôbec dobré.

To sú neveriaci, ale sám priznávate, že sú aj dobrí znovuzrodení kresťania, ktorí tieto dary Ducha Svätého nevyhľadávajú alebo sú voči takým veciam ako hovorenie v jazykoch opatrní. Čo by ste povedali im?

Že je to moja exegéza, teda môj výklad Biblie. Mám priateľov aj medzi takýmito kresťanmi a dokážeme spolu v pokoji nesúhlasiť. Pokiaľ veria v pokánie a odpustenie hriechov vďaka krížu a vzkrieseniu Ježiša Krista môžeme dary Ducha Svätého ponechať bokom ako záležitosť rôznych výkladov. Práve kríž je centrom kresťanstva a je dôležité, aby sme sa pod ním, obrazne povedané, dokázali ako kresťania stretnúť.

Súhlasili by ste s názorom, že ak niekto v zbore má dar hovorenia v jazykoch, niekto iný by mal mať dar výkladu jazykov? Teda, že iní veriaci v zbore by mal vedieť dešifrovať, čo tam zaznieva.

To povedal apoštol Pavol. Pre mňa je Biblia autoritou, takže platí to ako hovoríte.

Spomenuli ste tiež dar uzdravovania. Marek Krajčí je ministrom zdravotníctva. Nehrozí, že bude predpisovať namiesto medicíny zázračné uzdravenia?

Mareka Krajčího poznám ako racionálneho človeka, ktorý sa dostal do politiky, lebo si myslí, že svet potrebuje aj iný druh úsilia ako len kázanie alebo modlitbu. Neobávam sa, že by zázračné uzdravenia predpisoval namiesto liekov. Je pravda, že mnohí charizmatickí kresťania hľadajú nadprirodzené uzdravenie. Zle to môže skončiť, ak to nekontrolujú ani Písmom, ani rozumom. Som však presvedčený, že nejde o prípad nášho ministra zdravotníctva.

Časť neveriacich nespochybňuje, že veriaci rôzne duchovné zážitky majú, no pripisujú to napríklad autosugescii alebo nejakému psychologickému sebaklamu.

Jeden americký psychológ povedal takú peknú vetu: V ríši zvierat je otázka, kto koho zožerie, kým v ríši ľudí ide o to, kto koho vysvetlí. Ak tieto duchovné skúsenosti niekto vysvetľuje ako autosugesciu, chce sa postaviť nad nich a vysvetliť niekoho iného na základe svojho svetonázoru, ktorý je monistický, evolucionistický, antropocentrický a podobne. Ja mám iný svetonázor, verím Božiemu zjaveniu a rád vysvetlím týchto vysvetľovačov. Aj keď Božie slovo nám radí hlavne ľudí milovať, nie požírať ich alebo ich vysvetľovať. (*Úsmev.*)

Čiže nejde podľa vás o autosugesciu?

Tieto zážitky nie sú autosugescia. A ľudia, ktorí zažívajú Svätého Ducha, sú najlepším darom pre svoju komunitu, spoločnosť a prípadne aj politiku, pretože disponujú múdrosťou, tichosťou a ďalšími dobrými vlastnosťami. Pripodobňujú sa tým Kristovi, ktorý bol tiež múdry a tichý človek.

U neveriacich ľudí však panuje obava, že takéto racionálne ťažko uchopiteľné duchovné alebo mystické skúsenosti môžu ovplyvňovať úsudok v jeho denných rozhodnutiach.

Ak verím, že Duch Svätý je Boh a verím ako povedal Eliáš, že je Duchom múdrosti a poznania, tak poddať sa mu znamená byť racionálnejším vo svojom rozhodovaní. Báť sa Svätého Ducha znamená báť sa Boha, ktorý stvoril mnohé dobré veci okolo nás.

Tie obavy však podporujú aj niektoré prejavy, ktoré charizmatické kresťanstvo sprevádzajú. Ako príklad uvediem stanového amerického kazateľa, ktorý donesie na zhromaždenie hada a ľudia sa ním nechajú uštipnúť, lebo ved' hadí jed nás nezraní.

To máte pravdu, ale myslím, že na Slovensku sa takéto veci nedejú. Rovnako je pravda, že mnoho charizmatikov má už len máločo spoločné so Svätým Duchom. Takéto situácie treba posudzovať prípad od prípadu. Všetko sa dá zneužiť.

A vylučujete, že podobné zneužitia alebo úlety sa nedejú v Bratskej jednote baptistov alebo v bratislavskom zbore Viera?

Zbor Viera vznikol v 90. rokoch aj s mojím nepriamym pričinením. Pokiaľ som informovaný, nemyslím si, že je to nejaký uletený charizmatický zbor. Je to normálny baptistický zbor, akurát s tým, že neodmieta charizmatické skúsenosti.

Čo je podľa vás dôležité, aby charizmatická spiritualita neulietala do zneužití alebo extrémov?

Dve veci: Po prvé, mať dobré teologické základy, postavené na znalosti Písma. Po druhé, mať osobné spoločenstvo so vzkrieseným Kristom. Problémy vznikajú, ak je náš vzťah s Kristom narušený, ak prežívame v tomto vzťahu nepokoj. A ďalším zdrojom problémov je, že mnohí charizmatici majú len slabé teologické základy.

A čo racionalita?

Určite áno. Napokon, Duch Svätý je duchom múdrosti a poznania. Ježiš ho nazýval aj duchom pravdy. Je vševediaci a bez neho ani svetonázor nemôže byť v poriadku. Duch Svätý nás pozýva k štúdiu Božieho slova, kde mnohé otázky, ktoré ako veriaci máme, už boli zodpovedané, lebo si ich kládli už biblické postavy.

V tom videu Marek Krajčí hovorí, že sa modlili za oslobodenie kamaráta, ktorý bol v joge a okultizme. V čom je z kresťanského alebo baptistického hľadiska v joge problém?

Môžem vám odpovedať len mojím názorom, lebo aj na toto sa pohľady líšia. Ak kresťan naozaj má Ducha Svätého, žiadne fyzické pozície jogy mu nemôžu uškodiť. Na druhej strane nie som znalec, no mám obavu, že ak pri tých fyzických cvičeniach nemanipulujeme s myšliou a nenarábame s duchom, čo má priamy vplyv na duchovný stav – jogín by povedal, že to ani nie je joga. Ak má joga oslobodzovať od sveta alebo od minulých životov, potom sme už v indickom náboženstve a ako kresťanský teológ by som každého veriaceho varoval pred takýmto cvičením, lebo ide o manipuláciu tam, kde má prebývať Duch Svätý.

A čo je zlé, keď kresťan študuje alebo praktizuje nejaké veci z iných, napríklad východných náboženstiev? Ved' aj tam môžu byť dobré ušľachtilé myšlienky.

Určite sa tam veľa dobrých myšlienok dá nájsť, no problémom je svetonázor ako celok. Nie je tam prítomný Stvoriteľ a človek je úplne inak chápaný. Cesta ku šťastiu tam začína vyprázdnením mysle, kým kresťanstvo učí, že dušu máme oslobodzovať Božím slovom, poslušnosťou voči nemu a sústredení sa na obsah ducha, nie na jeho vyprázdnenie. Práve tým vyprázdňovaním mysle sa môže človek otvárať zlým duchovným silám. Nehovorím, že sa to stane každému, kto urobí lotosový kvet, no keď otvoríte bránu, napokon neviete, kto vojde.

Po celý čas sa zhovárame o Duchu Svätom. Kto to vlastne je z pohľadu kresťanstva?

Kresťania na základe Nového zákona vidia Boha ako jedného v troch osobách, tvoriacich jednotu: Otec, Syn a Duch Svätý. Každá z týchto osôb Trojice je Boh. Keď teda hľadáte spoločenstvo s Duchom Svätým, hľadáte spoločenstvo s Bohom.

Boh Otec je v kresťanstve všemohúci stvoriteľ vesmíru, s ktorým nás hriešnikov zmieruje viera v obeť jeho Syna Ježiša Krista na kríži za naše hriechy. Duch Svätý je zase označovaný ako tešiteľ a radca veriaceho. Čo to znamená?

Duch Svätý je poslaný do sveta medzi ľuďmi, aby realizoval Boží plán spásy. Všetci sme poznačení hriechom a smrteľnosťou. Aj koronavírus nám pripomína, že všetci raz zomrieme. Aby sme mali nádej na posmrtný život, aj nádej tu na zemi, dostali sme Ducha Svätého, ktorý nám to pripomína a ukazuje ako veriť a ako žiť.

Zaznievajú obavy, že kresťania so silným presvedčením, ak sa dostanú do politiky, budú ostatným nanucovať svoju vieru. Aký máte názor na pôsobenie kresťanov v politike?

Viera v Boha musí byť založená na slobodnom rozhodnutí jednotlivca. Akékoľvek donucovanie k viere je o ničom. Videli sme ako takéto pokusy, aj v dejinách kresťanstva, skončili.

Nehrozí teda, že minister zdravotníctva bude nanucovať svoju vieru ostatným?

Ako poznám môjho priateľa Mareka, nepredstavuje si, že má vieru niekomu legislatívne ordinovať. No ani nebude svoju vieru tajiť. V Biblii máme príklad proroka Daniela, ktorý bol vysokým štátnym hodnostárom a fungoval ako múdry človek a nikomu nič nenanucoval.

Na Slovensku bolo historicky veľa horkostí aj od katolíkov k baptistom a iným protestantom. Aj od baptistov smerom ku katolíkom. Ako si rozumejú baptistickí charizmatici s katolíckymi charizmatikmi?

Podľa toho, čo viem, naše charizmatické skúsenosti sú veľmi blízke katolíckemu charizmatickému hnutiu, takže tam sú veľmi dobré vzťahy. Na druhej strane, sú aj skupiny, ktoré sa veľmi vyhrávajú voči rímskemu katolicizmu.

Teologické prúdy existujú v kresťanstve rôzne. Sú takí, čo Bibliu interpretujú len obrazne, vrátane kľúčových udalostí ako vzkriesenie Krista. Potom sú takí, ktorí Bibliu berú úplne doslovne. Vám je zrejme bližšie to doslovnejšie chápanie. Prečo?

„Doslovnosť“ je trochu zjednodušujúci výraz. No ak nechceme ísť do dlhých diskusií o tom, aké všelijaké teológie existujú, poviem len toľko, že každý, kto chce mať s Bohom nejaký vzťah, môže si to vyskúšať. Vo filozofii sa hovorí o privátnom poznaní. Keď poviem, že ma bolí hlava, môžete alebo nemusíte mi veriť a ja vám to nemám ako dokázať. Podobne je to so skúsenosťou viery. Budem osobný: Teológie, o ktorých hovoríte, som ja nejakým spôsobom vo svojom živote skúšal. A zistil som, že viera v Bibliu ako Božie slovo ma dostala do kontaktu s Bohom a potvrdzujú sa mi veci, o ktorých v Biblii čítam. Toto je moje vyznanie a ja vám to nemám ako dokázať. Viacerí okolo mňa veria podobným spôsobom, kým iní veria inak. No každý hľadajúci môže na Boha zavolať do prázdna, pozvať ho do svojho života a požiadať, aby sa mu dal poznať. Odpoveď príde.

